

2. WALKA O KORONĘ CARÓW – NOTATKA

---

1. Sytuacja w Rosji pod koniec XVI w. i na początku XVII w. – kryzys państwa carów.

a) przyczyny:

- długoletni terror Iwana IV wobec społeczeństwa,
- usuwanie bojarów z ich ziem => większość kraju leży odłogiem => powtarzające się klęski głodu,
- nieudolne rządy Fiodora Rurykowicza (1584 – 1598), zupełnie nieprzygotowanego do rządzenia, i jego bezpotomna śmierć => wymarcie dynastii Rurykowiczów.

b) czas wielkiej smuty to okres w dziejach Rosji od **1598 – 1613** (od wymarcia dynastii Rurykowiczów do objęcia tronu przez Michała Romanowa, pierwszego przedstawiciela dynastii Romanowów), który charakteryzował się anarchią, buntami i walkami o władzę.

Kalendarium:

- rządy Borysa Godunowa (1598 – 1605),
  - I dymitriada (1604 – 1605),
- rządy Dymitra I Samozwańca (1605 – 1606)
- rządy Wasyla Szujskiego (1606 – 1610)
  - II dymitriada (1607 – 1609)
  - wybuch wojny między Rzeczypospolitą, a Rosją 1609 r.,
- bezkrólowie w Rosji (1610 – 1613)
  - zajęcie Moskwy i okupacja Kremla przez wojska polskie (1610 – 1612)
  - 1610 – 1611 – pierwsze pospolite ruszenie przeciwko Polakom,
  - 1611 – 1612 – drugie pospolite ruszenie przeciwko Polakom zakończone kapitulacją
- 1613 r. Koronacja Michała Romanowa na cara – koniec wielkiej smuty.

2. Dymitriady (1604 – 1609)

a) **dymitriady** – wyprawy Dymitrów na Rosję przy pomocy Rzeczypospolitej, których celem było zdobycie tronu moskiewskiego.

b) Na początku XVII w. na dworze polskiego magnata Wiśniowieckiego pojawił się człowiek podający się za cudem ocalałego najmłodszego syna Iwana IV Groźnego – Dymitra. Starał się on uzyskać pomoc w zdobyciu tronu rosyjskiego obiecując:

- olbrzymie nadania ziemskie dla polskiej szlachty i magnatów,
- przejście na katolicyzm,
- ślub z córką wojewody sandomierskiego Jerzego Mniszcha.

c) Magnaci polscy, głównie **Adam i Konstanty Wiśniowieccy** oraz **Jerzy Mniszech** poparli **Dymitra Samozwańca**. Król Zygmunt III Waza zezwolił na prywatny zaciąg, nie poparł jednak oficjalnie Dymitra gdyż Rzeczpospolita w 1600 r. podpisała pokój wieczysty z Rosją.

d) I **dymitriada 1604 – 1605 – wyprawa I Dymitra Samozwańca na Moskwę:**

- Dymitr zajął twierdze rosyjskie Czernihów, Kursk, Ryłsk. Wiele miast otwierało przed nim bramy.
- Po śmierci Borysa Godunowa zajął Moskwę.
- W 1605 r. został koronowany na cara jako **Dymitr I**.
- 1606 – ożenił się z córką wojewody Maryną Mniszech. .

e) szybko powstała opozycja przeciw Dymitrowi I gdyż:

- zbyt przyjaźnił z Polakami, których wpuścił do Moskwy i rozdawał im rosyjskie urzędy,
- nie był wierny tradycji np. nie nosił brody,
- okazywał łaskę pokonanym, więc uważano go za słabego.

- f) 1606 – wybuchły antypolskie zamieszki w Moskwie, podczas których Dymitr został zamordowany. Na tronie rosyjskim zasiadł **Wasył Szujski** (bojar). wybuchło wówczas powstanie chłopskie nazywane od jego przywódcy powstaniem Bołotnikowa.
- g) 1607 r. – w Polsce pojawił się II Dymitr Samozwaniec. Zorganizowano II dymi triadę:
- Dymitr II wraz z wojskami polskich magnatów dotarł aż pod Moskwę. Jego wojska rozbiły obóz pod Tuszynem.
- h) 1608 – 1610 – okres dwuwładzy w Rosji. Rządził Wasył Szujski w Moskwie i Dymitr II w Tuszynie.

3. Wojna polsko – rosyjska 1609 – 1619

a) przyczyny:

- ingerowanie polskich magnatów w sprawy rosyjskie (dymi triady),
- magnateria pragnęła zdobyć wpływy w Rosji. Chaos wewnętrzny, spowodowany walkami o tron rosyjski oraz licznymi buntami chłopskimi, sprzyjał planom polskiej magnaterii.
- Wasal Szujski czuł się zagrożony i w **1609 r. zawarł ze Szwecją traktat w Wyborgu**. Szwecja i Rosja zobowiązały się prowadzić wspólną politykę zagraniczną, a Rosja uznała panowanie szwedzkie w Inflantach. Układ był wymierzony przeciwko Rzeczypospolitej.
- Sojusz rosyjsko – szwedzki był bardzo groźny dla Rzeczypospolitej – mogło dojść do sytuacji walki jednocześnie z Rosją i Szwecją. Zygmunt III Waza chciał pokonać Rosję i rozbić ten sojusz.

b) przebieg wojny 1609 – 1612

- 1609 – 1611 – Zygmunt III Waza uderzył na twierdzę Smoleńsk i rozpoczął jej oblężenie.
- 1610 – część bojarów, która nie popierała Wasyla Szujskiego, podpisała z Zygmuntem III porozumienie:
  - po zwycięstwie na tronie rosyjskim zasiądzie syn Zygmunta III Władysław Waza,
  - Władysław przyjmie prawosławie i zagwarantuje integralność państwa moskiewskiego – nie przekaże żadnych ziem rosyjskich Rzeczypospolitej,
  - nie zgadzano się na unię polsko – rosyjską.
 Zygmunt III zaznaczył, że na te warunki zgodę musi wyrazić sejm.
- **1610 r.** – wyprawa hetmana polnego koronnego Stanisława Żółkiewskiego spod Smoleńska na Moskwę:
  - **bitwa pod Kłuszynem** - klęska armii rosyjskiej dowodzonej przez cara Wasyla Szujskiego,
  - detronizacja Wasyla Szujskiego,
  - w lipcu 1610 r. hetman Żółkiewski podpisał **polsko – rosyjski traktat o sukcesji tronu**, na mocy którego powołano na tron rosyjski syna Zygmunta III – Władysława Wazę. Moskwa i inne miasta rosyjskie zaprzysięgły Władysławowi Wazie wierność. Niestety Zygmunt III nie uznał układu gdyż pragnął korony rosyjskiej dla siebie.
  - wojska Żółkiewskiego zostały wpuszczone do Moskwy i zajęły Kreml.
- Dymitr II Samozwaniec został zamordowany. Szwedzi zaatakowali ziemie rosyjskie nad Zatoką Fińską. Wojnę zakończył dopiero pokój w Stołbowie w 1617 r.
- część bojarów nie zgadzała się na porozumienie z Zygmuntem III. Przeciwno Polakom i innym wojskom pustoszącym ziemie rosyjskie wybucha tzw. pierwsze pospolite ruszenie 1610 – 1611.
- 1611 r. – bunt mieszkańców Moskwy zostaje stłumiony przez wojska Stanisława Żółkiewskiego, (wojsko polskie dokonało rzezi mieszkańców).
- 1611 – Zygmunt III zdobył Smoleńsk i wrócił do kraju.
- 1611 – 1612 - przeciwko Polakom wybuchło powstanie narodowe – tzw. drugie pospolite ruszenie, którymi dowodził mieszczanin Kuźma Minin i książę Dymitr Pożarski. Powstańcy rozpoczęli oblężenie Kremla.

- 1612 - w listopadzie polska załoga Kremla skapitulowała; Rosjanie dokonali masakry polskiej załogi, oficerów wypuszczono w 1618 r.

c) w 1613 r. na tronie rosyjskim zasiadł Michał Romanow i w ten sposób zakończył się okres wielkiej smuty. Polacy nie wykorzystali szansy opanowania Rosji.

d) wyprawa królewicza Władysława Wazy na Moskwę 1617 – 1618

- 1616 r. – sejm zezwolił Władysławowi Wazie na wyprawę moskiewską w celu zdobycia Moskwy i odzyskania tronu rosyjskiego,
- na czele armii stanął hetman Jan Karol Chodkiewicz,
- szturm na Moskwę zakończył się niepowodzeniem i powrotem wojsk do kraju.

e) w 1619 r. podpisany został **rozejm w Dywilinie** (Deulinie). Do Rzeczypospolitej zostały włączone księstwa: siewierskie, smoleńskie i czernihowskie; zgodzono się na wymianę jeńców wojennych. Nie poruszono kwestii praw Władysława Wazy do tronu rosyjskiego.

4. Wojna smoleńska 1632 – 1634.

a) przyczyny – car chciał odzyskać ziemie utracone na mocy traktatu w Dywilinie. W 1632 r. umarł Zygmunt III. Rosja wykorzystała sytuację i zaatakowała w okresie bezkrólewia.

b) przebieg:

- 1632 – armia rosyjska zajęła ziemię smoleńską i siewierską,
- 1633 – oblężenie Smoleńska,
- reforma Władysława IV Wazy – utworzył piechotę na wzór zachodni, w której służyli chłopcy i mieszczanie; była finansowana z podatków,
- Władysław IV przerwał oblężenie Smoleńska i okrążył armię rosyjską
- 1634 r. – kapitulacja armii rosyjskiej. Żołnierze mogli wrócić do Rosji lecz musieli pozostawić broń i działa.

c) pokój w Polanowie – 1634 r.

- Władysław zrzekł się praw do tronu rosyjskiego i uznał legalność panowania Michała Romanowa, w zamian za 20 tys. rubli,
- zagwarantowano wymianę jeńców,
- gwarancja swobody handlu,
- potwierdzono terytorialne warunki układu w Dywilinie – ziemia czernihowska, siewierska i smoleńska do Rzeczypospolitej.